

POSTANOWIENIE

Dnia 25 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania K. Z.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O.
o ustalenie ustawodawstwa właściwego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 25
listopada 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 4 lipca 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 4 lipca 2019 r., sygn. akt III AUa (...) Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację odwołującego się K. Z. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z 11 stycznia 2019 r., sygn. akt V U (...), którym Sąd pierwszej instancji oddalił odwołanie ubezpieczonego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. z 22 lutego 2018 r.

K. Z. odwołał się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. z 22 lutego 2018 r., którą organ rentowy ustalił dla niego od 1 sierpnia 2016 r., jako właściwe, ustawodawstwo polskie w związku z zatrudnieniem w słowackiej firmie M. w C..

Wyrokiem z 11 stycznia 2019 r., sygn. akt V U (...) Sąd Okręgowy w O. oddalił jego odwołanie i obciążył go obowiązkiem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego organu rentowego w wysokości 180 zł.

Apelację od tego wyroku wniósł wnioskodawca, zarzucając mu naruszenie art. 16 ust. 4 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009; art. 14 ust. 5b Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 w związku z art. 13 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego; art. 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009; art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 477 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c.

Sąd Apelacyjny uznał, że apelacja jest nieuzasadniona.

Sąd drugiej instancji wskazał, że w zakresie podlegania wnioskodawcy ubezpieczeniowym społecznym na terenie Słowacji Sąd pierwszej instancji zajął wyraźne stanowisko, dotyczące wyczerpania przez organ rentowy trybu przewidzianego art. 16 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 987/2009 z 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego i prawidłowego ustalenia właściwego ustawodawstwa w zakresie ubezpieczenia społecznego, jakiemu podlegał wnioskodawca od 1 sierpnia 2016 r. Jak wynika z ustaleń Sądu Okręgowego, organ rentowy nawiązał stosowną współpracę z organem słowackim. Słowacka instytucja ubezpieczeniowa dwukrotnie w pismach z 13 i 7 września 2017 r. wskazywała, że praca wnioskodawcy na Słowacji ma charakter pracy nieznacznej, marginalnej. Nadto słowacka instytucja ubezpieczeniowa nie wniosła zastrzeżeń do doręczonej jej decyzji ZUS-u z 13 listopada 2017 r., obejmującej wnioskodawcę tymczasowo polskim ustawodawstwem w zakresie ubezpieczeń społecznych w okresie świadczenia pracy w spółce M., gdyż ubezpieczony w Polsce prowadzi działalność gospodarczą, z której uzyskuje nieporównywalnie większy dochód niż z pracy na Słowacji. Na podstawie ww. wyników współpracy z organem słowackim, organ rentowy objął go ustawodawstwem polskim z tytułu prowadzonej przez niego działalności gospodarczej w Polsce.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że Zakład w trybie wydawania decyzji o ustaleniu właściwego ustawodawstwa nie przeprowadził postępowania wyjaśniającego odnośnie charakteru i rozmiaru pracy wnioskodawcy na terenie Słowacji, gdyż nie miał do tego prawnego umocowania, a wykorzystał tylko

omawianą procedurę dotyczącą stosowania art. 13 rozporządzenia podstawowego. Jedynie słowacka instytucja ubezpieczeniowa mogła i przeprowadziła postępowanie wyjaśniające odnośnie charakteru i rozmiaru pracy wnioskodawcy na terenie tego kraju, uznając że nie podlega on słowackiemu systemowi ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania pracy dla spółki M. s.r.o. Stanowisko to było dla ZUS-u wiążące z uwagi na utrwalony pogląd Sądu Najwyższego, że o ważności tytułu ubezpieczenia społecznego na terytorium danego państwa władczo rozstrzygnąć może organ tego tylko państwa, natomiast Zakład Ubezpieczeń Społecznych, jak i sąd ubezpieczeń społecznych jest pozbawiony kompetencji do samodzielnej oceny stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim (por. wyroki: z 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13; z 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47; z 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15, LEX nr 1977828; uchwałę SN z 18 marca 2010 r., II UZP 2/10, OSNP 2010 nr 17-18, poz. 216).

Sąd odwoławczy zauważył, że w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji wnioskodawca nie przedstawił żadnych nowych dowodów i okoliczności, które nie byłyby znane organowi rentowemu i które dodatkowo miałyby wpływ na ocenę prawną jego żądania. Po drugie, na podstawie przedstawionych przez wnioskodawcę dowodów dotyczących jego zatrudnienia na Słowacji organ rentowy nie mógłby, z podanych wyżej przyczyn, oceniać jego zatrudnienia tam wykonywanego. Jak wspomiano, okoliczności dotyczące ustalania rozmiaru i charakteru pracy świadczonej przez ubezpieczonego u słowackiego pracodawcy, czyli badanie ważności tytułu ubezpieczenia społecznego na terytorium tego państwa mogła przeprowadzić tylko słowacka instytucja ubezpieczeniowa.

Sąd Apelacyjny ocenił, że organ rentowy, kwestionujący istnienie tytułu ubezpieczenia wnioskodawcy na Słowacji, przeprowadził właściwe postępowanie w oparciu o art. 16 ust. 4 i art. 5 rozporządzenia wykonawczego, nawiązując stosowną współpracę z organem słowackim. Na podstawie informacji słowackiej instytucji ubezpieczeniowej określił tymczasowo ustawodawstwo dla niego od 1 sierpnia 2016 r., tj. ustawodawstwo polskie, z uwagi że w Polsce prowadzi działalność, a praca najemna wykonywana w Słowacji ma charakter marginalny. Organ rentowy w trybie art. 16 ust. 3 rozporządzenia wykonawczego doręczył

słowackiej instytucji ubezpieczeniowej ww. decyzję tymczasową. Wobec tego od tej chwili biegł termin dwóch miesięcy, w którym słowacka instytucja ubezpieczeniowa mogła wyrazić sprzeciw, co do ustalonego w decyzji tymczasowej ustawodawstwa właściwego dla wnioskodawcy. Wobec braku sprzeciwu słowackiej instytucji ubezpieczeniowej tymczasowe określenie ustawodawstwa stało się ostateczne i w konsekwencji organ rentowy słusznie w decyzji z 22 lutego 2018 r. stwierdził, że dla wnioskodawcy od 1 sierpnia 2016 r. jako właściwe jest ustawodawstwo polskie. Zebrany w sprawie materiał dowodowy potwierdził słuszność stanowiska słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, że praca wnioskodawcy miała charakter marginalny. Przepisy wspólnotowe, co prawda nie zawierają definicji „pracy marginalnej”, jednak istotne w tym zakresie ma stanowisko Komisji Europejskiej, z którego wynika, że praca marginalna, to praca, która jest stała ale ma niewielkie znaczenie pod względem: czasowym, to jest zajmuje mniej niż 5% regularnego czasu pracy i ekonomicznym, czyli stanowi mniej niż 5% całkowitego wynagrodzenia. Tymczasem miesięczny przychód wnioskodawcy ze stosunku pracy w Słowacji wynosił 40 euro, co oznacza, że w zależności od kursu euro otrzymywał od słowackiego pracodawcy wynagrodzenie w wysokości od 145 do 170 zł miesięcznie, przy wymiarze pracy 10 godzin miesięcznie (2,5 godziny tygodniowo). Takie wynagrodzenie jest znacznie niższe nawet od minimalnego wynagrodzenia za pracę w Polsce. Wymiar pracy był także znikomy. W świetle tych okoliczności słusznie Sąd Okręgowy za słowacką instytucją ubezpieczeniową uznał, że praca wnioskodawcy na terenie Słowacji miała charakter marginalny.

Skoro praca najemna wnioskodawcy w Słowacji miała charakter marginalny, to zgodnie z art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego nie może zostać uwzględniona przy ustalaniu ustawodawstwa właściwego i tym samym przepis art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego nie znajduje zastosowania do ubezpieczonej. Wykonuje ona pracę na własny rachunek w Polsce i w Polsce ma miejsce zamieszkania, wobec czego zastosowanie znajduje art. 13 ust. 2a rozporządzenia podstawowego, z którego wynika, że osoba, która normalnie wykonuje pracę na własny rachunek w dwóch lub w kilku państwach członkowskich podlega ustawodawstwu tego państwa, w którym ma miejsce zamieszkania, jeżeli wykonuje znaczną część pracy w tym państwie członkowskim.

Organ rentowy, jak wyżej wskazano, prawidłowo zastosował przepisy i procedurę dotyczącą ustalenia ustawodawstwa właściwego dla ubezpieczonego, przy czym, wbrew jego zarzutom, sama słowacka instytucja ubezpieczeniowa uznała, że praca wnioskodawcy na terenie tego kraju miała charakter marginalny. Wobec tego K. Z., mimo formalnego zgłoszenia, nie podlega ustawodawstwu słowackiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył skargą kasacyjną ubezpieczony w całości.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparto na podstawach przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 3 (nieważność postępowania) i pkt 4 (oczywista zasadność skargi kasacyjnej) k.p.c. Wskazano, że nieprawidłowa była ocena Sądu drugiej instancji, iż przeprowadzone przez polskie organy rentowe postępowanie było realizacją zapisów przepisów o koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego w zakresie współpracy. Sąd drugiej instancji uznał, iż organ rentowy prawidłowo ustalił, iż właściwym dla wnioskodawcy ustawodawstwem jest ustawodawstwo polskie, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy potwierdził, iż organ rentowy nie przeprowadził w sposób prawidłowy postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką, w zakresie, który pozwoliłby ustalić istotne dla sprawy okoliczności, tj. marginalny charakter pracy najemnej i ustalenie faktycznego wykonywania pracy na Słowacji. Sąd drugiej instancji w istocie oparł się wyłącznie na tym, że marginalny charakter pracy ustalony został przez organ polski mimo, iż nie zostały podane żadne kryteria pozwalające na przyjęcie, iż wykonywana praca faktycznie nosi znamiona pracy pomocniczej, co jest niezgodne z art. 16 rozporządzenia wykonawczego.

Pełnomocnik skarżącego podniósł, że brak jakichkolwiek dowodów świadczących, iż organ rentowy przeprowadził postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką, w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy, wymiaru czasu pracy, ważności przedłożonych przez ubezpieczonego dokumentów potwierdzających rzeczywiste wykonywanie pracy oraz zgłoszenie do słowackiego ubezpieczenia społeczne, świadczył o wadliwości postępowania organów rentowych, co uzasadniało uchylenie zaskarżonej decyzji. Zgodzić należy

się z stanowiskiem Sądu Najwyższego, że organ otrzymując wniosek w sprawie koordynacji nie musi uwzględniać wniosku pracownika, jednakże jak trafnie zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z 25 listopada 2016 r. sygn. akt I UK 370/15, może to uczynić tj. wydać decyzję ustalającą tymczasowe ustawodawstwo odmiennie niż wskazał pracownik (w niniejszej sprawie - polskie), ale wyłącznie wtedy, gdy przeprowadzi postępowanie wyjaśniające w kierunku oceny czy praca takiego pracownika miała charakter marginalny.

W sprawie brak było jakichkolwiek dowodów świadczących, iż organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką, w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy, a także braku ustalenia aktualnego statusu ubezpieczenia społecznego na Słowacji. Znamienne jest, iż Sąd drugiej instancji wydając zaskarżone rozstrzygnięcie w sprawie w istocie oparł się wyłącznie na tym, że instytucja słowacka wniosła sprzeciw do tymczasowego ustalenia ustawodawstwa.

Brak kompetencji Sądu pierwszej jak i drugiej instancji do oceny czy praca wnioskodawcy miała charakter marginalny (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2017 r., II UK 248/16) oraz brak dowodów świadczących o marginalności pracy wnioskodawcy i tym samym o zasadności zastosowania przez organ rentowy art. 14 ust. 5b rozp. wykonawczego, uzasadniał zmianę przez Sąd drugiej instancji zaskarżonego wyroku poprzez uchylenie zaskarżonej decyzji.

Zdaniem strony skarżącej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia także naruszenie przez Sąd drugiej instancji przepisów procesowych, poprzez pominięcie w postępowaniu sądowym słowackiego pracodawcy jako zainteresowanego i niedostrzeżenie przez Sąd drugiej instancji, iż doszło do nieważności postępowania i nie uwzględnienia tego zarzutu.

Organ rentowy nie składał odpowiedzi na skargę kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ubezpieczonego nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie (1) występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących

poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że w sprawie występowała nieważność postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.) oraz, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazał istnienie przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że w niniejszej sprawie nie doszło do nieważności postępowania. Sąd Najwyższy już wyjaśnił w swoim utrwalonym orzecznictwie, że w sprawie o ustalenie właściwego ustawodawstwa, wynikającej z aspektu marginalnego charakteru pracy za granicą, Sąd nie jest zobligowany do zawiadamiania na podstawie art. 477¹¹ § 2 k.p.c. jako zainteresowanego zagranicznego pracodawcy. Wynik toczącej się sprawy, nie dotyczy bowiem bezpośrednio praw i obowiązków zagranicznego pracodawcy. Ocena, czy praca wykonywana w jednym z państw unijnych miała charakter marginalny należy kompetencji dwu (lub więcej) właściwych instytucji ubezpieczeniowych, które powinny dojść do konsensu w takiej sprawie, także osiągniętego w drodze koncyliacji. Dopiero prawomocna decyzja instytucji ubezpieczeniowej określa państwo wypłaty świadczeń z zabezpieczenia społecznego oraz może (ale nie musi) wpływać na kwestię opłacanych składek na ubezpieczenie społeczne (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, LEX nr 2166375). Oznacza to, że ta przesłanka przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie mogła zostać w niniejszej sprawie uwzględniona.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) spełniona jest wówczas, gdy zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności

głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004 nr 3, poz. 49). Musi być zatem oczywiste, że ma miejsce kwalifikowana postać naruszenia prawa, zauważalna *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, która przesądza o wadliwości zaskarżonego orzeczenia w stopniu nakazującym uwzględnienie skargi (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 24 lutego 2012 r., II CSK 225/11, niepubl.; z 23 listopada 2011 r., III PK 44/11, niepubl.). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje przy tym skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

W niniejszej sprawie strona skarżąca nie przedstawiła żadnego wyводу prawnego, który uzasadniałby pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, w szczególności, aby w niniejszej sprawie miała miejsce kwalifikowana postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, która mogłaby zostać uznana za oczywistą, a przy tym doprowadziłaby do wydania oczywiście niesłusznego rozstrzygnięcia. Całe uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania opiera się na polemice ze stanowiskiem Sądu drugiej instancji w zakresie oceny materiału dowodowego zebranego w niniejszej sprawie i jako takie, w świetle treści art. 398³ § 3 k.p.c., nie może uzasadniać przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Pełnomocnik skarżącego nie wykazuje bowiem jakiegokolwiek naruszenia przepisów prawa (a tym bardziej rażącego naruszenia), a jedynie przedstawia własną ocenę materiału dowodowego zebranego w niniejszej sprawie, próbując przeforsować korzystną dla odwołującego się jego interpretację, co jednak w żadnej mierze nie świadczy o oczywistości niniejszej skargi kasacyjnej. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania sporządzone w

niniejszej sprawie stanowi jedynie próbę podważenia wiążących Sąd Najwyższy ustaleń faktycznych, w dodatku opartą o oczywiście nieprawdziwe twierdzenia, jakoby Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie przeprowadził procedury konsultacyjnej ze słowackim organem rentowym i samodzielnie ustalał marginalność pracy ubezpieczonego na terenie Słowacji.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c.